

בתי המשפט

בשא 188847/04

בית משפט השלום תל אביב-יפו

בפני: כב' השופט ד"ר אחיקם סטולר תאריך: 23/03/2005

בעניין: שיכון עובדים בע"מ

המערערת ע"י ב"כ עו"ד הנריק רוסטוביץ

- נ ג ד -

הועדה המקומית לתכנון ובניה פתח תקווה

המשיבה ע"י ב"כ עו"ד הרצוג

נוכחים: בהעדר

פסק דין

בפני ערעור אשר הוגש בהתאם לסעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק התכנון והבניה תשכ"ה 1965 (להלן: "החוק") שעניינו השאלה האם יש זכות מכח סעיף 14 (ג) הנ"ל להגיש ערעור גם על החלטת ביניים של השמאי המכריע.

הרקע וטיעוני הצדדים

המערערת קיבלה שומת היטל השבחה מהמשיבה בגין חלקה 1 (חלק) בגוש 6712, בפתח תקווה בשיעור של \$6,453,000. השומה נערכה בהסתמך על חוות דעתו של השמאי אהרון פרידמן, אשר קבע כי ההשבחה שנוצרה במקרקעין בגין אשור תכנית פת/במ 1216/16 היא בשיעור \$12,906,000.

המערערת הגישה שומה אחרת שנערכה על ידי השמאי דני טרשנסקי אשר קבע כי בהתאם להלכת "קנית" [רע"א 85/88 קנית ניהול השקעות ומימון בע"מ נ' הועדה המקומית לתכנון ובניה רמת גן פ"ד מב (4) 782], אין המערערת חבה בהיטל כלל ועיקר. יחד עם זאת ולחילופי חילופין אמד השמאי טרשנסקי את שיעור ההשבחה בסך של \$1,570,000 ושיעור היטל ההשבחה בסך של \$785,000 בלבד.

בהתאם לסעיף 14 (ב) לתוספת השלישית לחוק, הסכימו הצדדים כי הגבי לבנה אשד תכהן כשמאית מכריעה. ביום 15.11.2004 התקיימה הישיבה הראשונה בפני

השמאית המכריעה, במסגרתה החליטה החלטות ביניים. עניינו של הערעור דן הוא שתי החלטות ביניים של השמאית המכריעה:

(א) לדחות את התנגדות המערערת להגשת חוות דעת ושומות של שמאי מקרקעין שונים מבלי שעורכי חוות הדעת והשומות יוזמנו להעיד ולהיחקר בחקירה נגדית על ידי המערערת.

(ב) לא לדון בטענה כי המערערת אינה הנישום הנכון בהיטל השבחה.

בערעורה שטחה המערערת את הנימוקים שלפיהם לדעתה יש להפוך את החלטות הביניים של השמאית המכריעה. בכתב הערעור לא הייתה כל התייחסות לשאלת הזכות להגיש ערעור על החלטת ביניים.

המשיבה טוענת שמאחר שמדובר בהחלטת ביניים, במובחן מהכרעה סופית של השמאית המכריעה, אין להיזקק לערעור כלל ויש להורות על דחיה או מחיקה של הערעור על הסף. לשיטת המשיבה אין זכות לצד להגיש ערעורים על "החלטות ביניים" של שמאי מכריע. מאחר שזכות ערעור לבית המשפט מוקנית על פי דין, ולא קנויה לאדם אלא אם ובהיקף שניתן לו מפורשות בדין. לפיכך מאחר שהתוספת השלישית לחוק אינה קובעת זכות ערעור על החלטת ביניים של שמאי מכריע, אין להגיש ערעור כאמור ומכאן שההליך דן נפתח בחוסר סמכות ודינו להיות מסולק על הסף.

האם יש זכות לערער על החלטת ביניים של שמאי מכריע

הצגת הבעיה

הזכות לערער בפני בית משפט השלום, על החלטת שמאי מכריע קבועה בסעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק:

"על חיוב בהיטל ועל הכרעת שמאי מכריע כאמור בסעיף קטן (ב) ניתן לערער בנקודה משפטית בלבד, או בעילה שלא ניתנה לועדה המקומית או לבעל המקרקעין או לשמאים מטעמם הזדמנות נאותה לטעון טענותיהם או להביא ראיות בפני השמאי המכריע; הערעור יוגש לבית משפט השלום שבאזור שיפוטו נמצאים המקרקעין, תוך 45 ימים מהיום שבו הודעה ההחלטה שעליה מערערים".

לכאורה, סתם המחוקק ולא פרש באיזו "הכרעה" מדובר האם רק בהכרעה סופית או שמא ניתן לערער גם על החלטות ביניים של השמאי.

ההלכה היא שיש ראשית להתייחס ללשונו של החוק, ולפרשו על-פי מגמותיו וכפי שעולה מתוכו. ברם, מקום שלשון החוק משתמעת לשתי פנים ומתפרשת לכאן ולכאן, הולכים אחר כוונתו המשוערת של המחוקק ר' ד"נ 28 /79 הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה ירושלים נ' משה ורבקה וארון לה (1) 561, עמוד 562)

התשובה אפוא לשאלה האם יש זכות לערער על החלטת ביניים של שמאי מכריע, תיגזר מלשונו של החוק, מהיקש לפרשנות שניתנה לדברי חקיקה דומים או אלה שנוקטים לשון דומה, ומעקרונות כלליים המסדירים את סדרי הדין בערעור.

הכלל הוא שבמרבית המקרים בהליכים אזרחיים, במהלך ניהול הדיון מוקנית הזכות להגיש בקשת רשות ערעור על החלטה אחרת או החלטת ביניים ובסיומו ניתן להגיש ערעור על פסק הדין.

בהליכים פליליים, לעומת זאת, לא ניתן להגיש במהלך המשפט, בקשת רשות ערעור על החלטה אחרת. ניתן להגיש ערעור רק על פסק הדין ובמסגרתו ניתן להעלות השגות על החלטות ביניים. כפי שיובהר להלן, גם במשפט האזרחי למרות הזכות הכללית להגיש ערעור או בקשת רשות ערעור ישנם מקרים בהם לא הוכרה הזכות לערער על החלטות ביניים, בזכות או ברשות.

לשונו של החוק

על פי לשונו של סעיף קטן 14 (ג) לחוק, על חיוב בהיטל ועל הכרעת שמאי מכריע כאמור בסעיף קטן (ב) ניתן לערער בנקודה משפטית בלבד.

דהיינו, המחוקק הוסיף והנחה כי המדובר הוא לא בכל הכרעה של השמאי המכריע אלא בהכרעה כאמור בסעיף קטן (ב) של סעיף 14 לחוק. לפיכך הפרשנות המילולית תיגזר מאופי ההכרעה שבסעיף קטן ב' שלפיו:

"הסכימו הוועדה המקומית ובעל המקרקעין לשומה, יותאם החיוב בהיטל לשומה שהוסכם עליה; לא הסכימו כאמור — יבחרו הוועדה המקומית ובעל המקרקעין שמאי מקרקעין אחר (להלן — שמאי מכריע) ושומתו תהא מכרעת; השמאי המכריע יפסוק גם בדבר השתתפות בהוצאות שומתו."

במילים אחרות, לשונו של סעיף קטן 14 (ג) סובלת את הפרשנות שהכרעה יכולה להיות גם הכרעה שאינה סופית או החלטת ביניים. יחד עם זאת ס"ק (ג) אינו מתיר ערעור על כל הכרעה של שמאי מכריע אלה על הכרעה לפי ס"ק ב'. עניינו של סעיף קטן ב' לעניין זה הוא השומה המכרעת.

התוצאה היא שמשילוב לשוני של שני סעיפי המשנה שלעיל, עולה כי ניתן לערער בשאלה משפטית לבית משפט השלום על הכרעת השמאי בדבר השומה מכרעת ולא על כל הכרעה אחרת שלו.

היקש מפרשנות שניתנה לדברי חקיקה אחרים שנקטו בלשון דומה

בשורה ארוכה של דברי חקיקה, ניתן למצוא מנגנון המתיר הגשת ערעור מבלי לפרט אם המונח כולל גם ערעור על החלטת ביניים אם לאו. לפיכך ניתן להיזקק לצורך פרשנות חוק, לחקיקה "מאותו עניין".

"בכל מקרה - בין שהחקיקה ברורה ובין שאינה ברורה, בין שהיא סבירה ובין שהיא אבסורדית - יש מקום לפנות לחקיקה מאותו עניין, כדי ללמוד ממנה על פירושה של החקיקה"

(ע"א 6701/94 מנהל מס שבח מקרקעין, חיפה נגד אהרן חרותי ואח')
פ"ד מט (2) 213, 219).

כפי שהדבר נעשה בסעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק, מובאים להלן מספר דברי חקיקה שבהם נותן המחוקק זכות לערער מבלי לפרט האם מוקנית הזכות לערער גם על החלטת ביניים.

- הוראת סעיף 25 (ח) (1) לחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) תשי"י - 1950, לפיו התובע וקצין התגמולים רשאים לערער על החלטת ועדת ערעורים לפני בית המשפט המחוזי, בנקודה משפטית בלבד.

- הוראת סעיף 12ב. לחוק נכי המלחמה בנאצים תשי"ד-1954, לפיו נכה וכן הרשות המוסמכת רשאים לערער על החלטת ועדה רפואית עליונה לפני בית המשפט המחוזי, בנקודה משפטית בלבד.

- הוראת סעיף 12 א. לחוק הנכים (תגמולים ושיקום) [נוסח משולב] תשי"ט - 1959, המתיר לחייל משוחרר או חייל בשירות קבע וכן קצין תגמולים לערער על החלטת ועדה רפואית עליונה לפני בית המשפט המחוזי, בנקודה משפטית בלבד.
- או הוראת סעיף 34. לחוק הנכים הנ"ל המתיר לתובע או לקצין התגמולים לערער על החלטת ועדת ערעור לפני בית המשפט המחוזי, בנקודה משפטית בלבד.
- הוראת סעיף 29 (ד) לחוק מס רכוש וקרן פיצויים תשכ"א - 1961, שקובע שעל החלטתה של ועדת ערר ניתן לערער בבעיה משפטית לבית המשפט המחוזי.
- הוראת סעיף 90 לחוק מיסוי מקרקעין (שבח, מכירה ורכישה) תשכ"ג - 1963 לפיו על החלטתה של ועדת ערר ניתן לערער בבעיה משפטית לבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים.
- הוראת סעיף 39 לחוק ההגבלים העסקיים תשמ"ח - 1988 לפיו בעל דין שנפגע מהחלטת בית הדין, לרבות החלטה לפי סעיף 30 וצו ביניים, או מהיתר זמני שנתן אב בית הדין לפי סעיף 13, רשאי לערער עליהם לפני בית המשפט העליון.
- בכל הדוגמאות שלעיל, ניתנת זכות לערער וברובן עלתה השאלה מה טיבה של הזכות - האם היא כוללת גם ערעור על החלטת ביניים אם לאו.
- הזכות לערעור ולתקיפה של החלטות ביניים נסקרה על ידי המלומד ד"ר חמי בן נון בספרו "הערעור האזרחי" תשס"ד - 2004 :

"במקרים רבים לא ניתן לתקוף החלטות ביניים של ועדות ערר או ערעור אלא במסגרת ערעור על פסק הדין הסופי של אותן ועדות. הסמכות לדון בערעור על החלטת ביניים כזאת תלויה בחוק הספציפי והמסדיר את הפרוצדורה באותו עניין" (שם, בעמוד 89)

מקור לערעור על החלטת ביניים יכול לנבוע מסעיף 45 (ד) לחוק בתי דין מנהליים התשנ"ב-1992 (להלן: "חוק בתי דין מנהליים") המאפשר ערעורים ברשות על החלטות ביניים של בתי דין מנהליים מסוימים המפורטים בתוספת וכן על החלטות ביניים של כל ערכאה אחרת שהוראה בחוק קבעה כי יחולו עליה הוראות חוק בתי דין מנהליים בהתאם לסעיף 4 לחוק בתי דין מנהליים הנ"ל.

חוק התכנון והבניה או סעיף 14 (ג) לחוק אינם נמנים על החוקים המאוזכרים בתוספת לחוק בתי דין מינהליים. יחד עם זאת המחוקק מצא לנכון להכפיף הליכים רבים הננקטים על פי חוק התכנון והבניה ומכוחו, לזכות לעתור לבית המשפט לעניינים מינהליים:

ראה למשל סעיף 106 (ד) (3) - עתירה על חיוב בהוצאות; סעיף 158ה (ב) - עתירה על ביטול רשיון; 158יב (ב) - עתירה של מהנדס או אדריכל על אי הכללתם בפנקס; 158יב (ד) (3) - עתירה של אדריכל; 198 (ח) - ערעור על החלטת ועדת ערר; וסעיף 16 (ג) לתוספת הרביעית לחוק התכנון והבניה - ערעור על החלטת ועדת ערר.

מהעובדה שהמחוקק לא ראה לנכון להכפיף את ההליכים על פי סעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק בתי דין מינהליים מחד גיסא, ולא העניק זכות מובהקת או דרך פרוצדורלית מפורשת לערעור על החלטת ביניים של שמאי מכריע מאידך גיסא, ניתן ללמוד כי נוכח ההסדר השלילי הכוונה הייתה שלא להעניק זכות כאמור.

בבר"ע (בי"ש) 860/98 **מקסים פדידה נגד מדינת ישראל (משרד הבטחון) ואח'** (לא פורסם) (להלן: "עניין פדידה"), דן כב' השופט הנדל מבית המשפט המחוזי בבאר-שבע בשאלה האם יש לאפשר לערער על החלטת ביניים של ועדת ערעור לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום) התשי"ט - 1959 ומגיע למסקנה כי בית המשפט המחוזי אינו מוסמך לדון בבקשת רשות ערעור על החלטת ביניים של ועדת ערעור לפי חוק הנכים מאחר והדין אינו מכיר בהליך האמור.

כב' השופט הנדל מגיע לתוצאה זו מתוך העובדה שעל פי הוראות חוק הנכים מדובר בערעור שנשמע בפני מותב של שלושה, מה שמצביע על כך כי עסקינן בערעור על פסק דין ולא בבקשת רשות ערעור. הדרך שמציע כב' השופט הנדל היא לבדוק את מהות הערכאה הדנה בערעור.

על מנת ליישם העקרון שהתווה כב' השופט הנדל בעניין פדידה על העניין דנן, יש לבדוק את השאלה: האם פסק דינו של בית משפט השלום בשבתו בערעור על הכרעת שמאי מכריע, הוא הכרעה של ערכאת ערעור לכל דבר ועניין או שמא מדובר בהכרעה של ערכאה ראשונה.

מהות ההליך בו דן בית משפט שלום ע"פ סעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק

ברע"א 871/99 **הוועדה המקומית לתכנון ולבניה אילת נ. קאונטרי אנד דיסטריקט דיולופמנט קו (ישראל) בע"מ** (לא פורסם) (להלן: "עניין קאונטרי") דנה כב' השופטת דורנר בבקשת רשות ערעור על החלטת בית-המשפט המחוזי בבאר-שבע.

בעניין קאונטרי, המבקשת והמשיבה העמידו להכרעת שמאי מכריע, מחלוקת שנתגלעה ביניהם, בעניין שומת השבחה למקרקעין של המשיבה באילת. על פסיקת השמאי המכריע במחלוקת ערערה המשיבה לבית-משפט השלום באילת מכוח סעיף 14(ג) לתוספת השלישית לחוק. משנדחה ערעור המשיבה בבית-משפט השלום, הגישה היא הודעת ערעור על פסק-הדין לבית-המשפט המחוזי בבאר-שבע. המבקשת, שסברה כי למשיבה אין זכות ערעור לבית-המשפט המחוזי, הגישה מצידה בקשה לדחיית הערעור ולחלופין בקשה למחיקתו. המבקשת טענה בבית-המשפט המחוזי כי ההליך שהתנהל בפני השמאי המכריע היה הליך שיפוטי שהתנהל בפני ערכאה ראשונה, ועל-כן ערעור על פסק-דינו של בית-משפט השלום - אשר ישב כערכאת ערעור על פסיקת השמאי המכריע - טעון קבלת רשות ואינו ערעור בזכות. בית המשפט המחוזי קבע כי עומדת למשיבה זכות ערעור על פסק-דינו של בית-משפט השלום. כב' השופטת דורנר שדנה בבקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי, קבעה כי פסק דין של בית משפט שלום ניתן לערעור לפני בית משפט מחוזי בזכות וללא נטילת רשות, מאחר שמדובר בפסק דין של ערכאה ראשונה. הנימוק הוא שהשמאי המכריע אינו ערכאה שיפוטית ולכן אינו בבחינת "ערכאה ראשונה" כמשמעות היגד זה בסעיף 17 לחוק יסוד: השפיטה.

בהתאם להלכה שנקבעה בעניין קאונטרי על ידי כב' השופטת דורנר, קבע בית המשפט המחוזי בתל אביב בהרכב כב' השופטים י' גולדברג ר' שטרנברג אליעז וע. פוגלמן בע"א (ת"א) 2184/01 **הוועדה המקומית לתכנון ולבניה פתח-תקווה נגד גנים חברה לבניה הנדסה השקעות והשכרת מבנים בע"מ** (לא פורסם) (להלן: "עניין גנים"), כי אין צורך לקבל רשות לערעור על פסק דינו של בית משפט שלום אשר דן בערעור על פי סעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק כערכאה ראשונה. החלטה דומה לעניין גנים ניתנה על ידי כב' השופט דן ארבל **בבר"ע (ת"א) 20853/99 הוועדה המקומית לתכנון ובניה גבעתיים נגד צרי ואח' (לא פורסם)**.

בעניין גנים שלעיל, הסתמך המבקש דשם על דברי המלומד רוסטוביץ, בספרו "היטל השבחה" לפיהם השמאי המכריע דן בעניין כערכאה ראשונה לכל דבר ועניין

(המלומד רוסטוביץ מציע אף לשנות את שמו של השמאי המכריע ל"בית דין של ערר על היטל השבחה"), לכן לשיטתו של ד"ר רוסטוביץ ערעור על הכרעתו של השמאי ניתן להגיש לבית משפט שלום בזכות (רוסטוביץ "היטל השבחה" עמ' 537 ו-582) ולפיכך יש ליטול רשות כדי לערער על פסק דינו של בית משפט השלום לבית המשפט המחוזי. כמובהר לעיל עמדה זו של המלומד רוסטוביץ לא התקבלה על ידי בתי המשפט.

למהות ההליך המתנהל בבית משפט שלום על פי סעיף 14 (ג) נפקות לעניין ההתייחסות לערעור המוגש אליו ועליו. דהיינו, אם בית משפט השלום נחשב כערכאה ראשונה, כי אז יש לקחת הדבר במסגרת כלל השיקולים בדבר הזכות להגיש ערעור גם על החלטת ביניים ללא נטילת רשות.

דהיינו, ככל שמדובר בערכאה נמוכה יותר נגישות המתדיינים צריכה להיות גבוהה יותר. ומהכלל אל הפרט. אם השמאי המכריע הוא ערכאה שיפוטית ראשונה ובית משפט השלום כשדן בערעור יושב כערכאת ערעור לכל דבר ועניין, הזכות להגיש ערעור על החלטת ביניים צריכה להיות כרוכה במתן רשות כפי שהדבר נעשה בערעורים אזרחיים. מאחר שנפסק שהכרעתו של בית משפט שלום היא הכרעה של ערכאה ראשונה, יש בכך כדי לתמוך בעמדת ב"כ המערערת, עו"ד ד"ר רוסטוביץ, בעד מתן היתר להגשת ערעור על החלטת ביניים ללא נטילת רשות.

פסיקה התומכת בגישה שיש לאפשר ערעור גם על החלטת ביניים

בבע"א 6701/94 **מנהל מס שבח מקרקעין, חיפה נגד אהרן חרותי ואח'** פ"ד מט (2) 213 (להלן: "עניין חרותי"), נדונה שאלת הזכות לערער על החלטת ביניים של ועדת הערר לפי חוק מס שבח מקרקעין, תשכ"ג-1963.

בעניין חרותי עתרו המשיבים לוועדה לחייב את המבקש ליתן להם פרטים נוספים ולגלות מסמכים. הוועדה החליטה לדחות את הבקשה, והמשיבים הגישו על כך ערעור לבית המשפט העליון. המבקש ביקש למחוק ערעור זה על הסף מהטעם שרק על החלטתה הסופית של ועדת הערר יש זכות ערעור כקבוע בסעיף 90 לחוק מס שבח מקרקעין ואין ערעור על החלטת ביניים. כב' הרשמת של בית המשפט העליון אפעל גבאי (כתוארה אז) דנה בערעור וקבעה כי לשונו של סעיף 90 הנ"ל רחבה, כללית ובלתי מסויגת, ולכן זכות הערעור הקבועה בה חלה על כל החלטה של ועדת הערר, לרבות החלטת ביניים (עניין חרותי עמוד 216 ה-ו). מאחר שסעיף 90 לחוק מס שבח מקרקעין הנ"ל מקנה ערעור בזכות על החלטת ביניים של ועדת הערר, יחד עם

זאת, סברה כב' השופטת אפעל גבאי כי יש מקום לשקול הסדרת הנושא בחקיקה אשר תקבע מנגנון של נטילת ערעור ברשות על החלטת הביניים (עניין חרותי בעמוד 219 ה-ז). פסק הדין בעניין חרותי ניתן במרץ 1995

עמדה דומה ניתן למצוא בפסק-דינו של כב' הנשיא שמגר בר"ע 587/83 ועד הבית ברחוב תנועת המרי 2, קרית אונו ואח' נ' ד' ירדני ואח' פ"ד לח (4) 487. שבו נדונה שאלת הזכות לערער על החלטת ביניים של המפקח על רישום המקרקעין. על פי סעיף 77(א) לחוק המקרקעין, תשכ"ט-1969 :

"כל צד לסכסוך הרואה עצמו נפגע על ידי החלטת המפקח רשאי, תוך תקופה שנקבעה בתקנות, לערער עליה לפני בית המשפט המחוזי שבאיזור שיפוטו נמצא הבית המשותף".

כמו בענייננו בשני הסעיפים נזכרת "החלטה" או הכרעה מבלי שהמחוקק קבע לאיזו הכרעה/החלטה הוא מתכוון. הנשיא שמגר קבע כי נוכח לשונו של הסעיף אין הוא רואה מקום לצמצם את הפרשנות להחלטה סופית ולכן נקבע כי ניתן לערער גם על החלטת ביניים של המפקח על רישום מקרקעין.

כמובן שפסקי דין אלה יש בהם לתמוך בעמדת המערערת דכאן.

פסיקה התומכת בגישה שאין לאפשר ערעור על החלטת ביניים

בנוסף לפסק דין פדידה שאוזכר לעיל, בברע"א 3959/97 יהודה ברק ואח' נגד מנהל מס שבח מקרקעין אזור נתניה (לא פורסם) (להלן: "עניין ברק") קבע בית המשפט העליון מפי כב' הנשיא א' ברק, המשנה לנשיא ש' לוין והשופט אור בנובמבר 1997, כשדן פעם נוספת בעניין זכות ערעור על החלטת ביניים של ועדת ערר מכח סעיף 90 לחוק מס שבח מקרקעין, כי אין לערער אלא על החלטת הסופית של הועדה ולא ניתן לערער על החלטת ביניים. ניתן להבין מההחלטה כי הנימוק של בית המשפט העליון היה כי הפרשנות לפיה אם ניתן יהא לערער על החלטת ביניים ללא נטילת רשות תביא לתוצאה שניתן להגיש ערעור כאמור לבית המשפט העליון (במקרה של סעיף 90) ובית המשפט העליון יאלץ לדון בכל הערעורים על בקשות הביניים של ועדות הערר ללא כל יכולת סינון. לפיכך מגיע בית המשפט העליון למסקנה כי:

"אכן שאלת הפרשנות של הדיבור "החלטה" אינה חייבת להיות אחידה לענין כל חיקוק וחיקוק ומקום שבו יכול והחלטת ביניים

שתינתן על-ידי ערכאה פלונית לענין חיקוק פלוני עשויה לפגוע בפועל פגיעה שאין לה תקנה באחד מבעלי הדין, יעדיף בית המשפט את הפרשנות המעניקה לבעל דין זכות ערעור גם על החלטת ביניים על פני הנזק העשוי להיגרם לו עקב שלילת הזכות להשיג על ההחלטה גם על דרך של מתן רשות לערער; אך בנסיבות רגילות, שבהן פגיעה כאמור אינה קיימת אין סיבה לפרש את הדין באופן המקנה לכל בעל דין זכות ערעור על כל החלטה טריואלית של בית המשפט, שתחייב את בית המשפט העליון לדון בה ללא כל שיקול דעת. בכגון דא השיקול של מהירות הדיון, שעמד ביסוד הילכת ע"א 4843/91, אינו השיקול היחיד; שהרי כל החלטות הביניים שבסמכות ועדת הערר לתיתן מוגבלות הן ביכולת הפגיעה שלהן בזכויותיו של בעל דין וניתנות לתיקון בגדר הערעור על ההחלטה הסופית.

באותו קו נקט בית המשפט העליון בע"א 91 / 4843 אסם תעשיות מזון בע"מ נ' עלית תעשיות מזון ישראליות בע"מ מו (1) 876, (להלן: "עניין אסם") שבו נדונה השאלת הזכות לערער על החלטת ביניים של בית הדין להגבלים עסקיים. בית המשפט העליון קבע כי

הדיבור "החלטת בית הדין" בסעיף 39 לחוק ההגבלים העסקיים מוגבל אך לאותה החלטה המסיימת את הדיון בפני בית הדין, ואין הוא משתרע על "החלטות" שאין בהן סיום הדיון. מסקנה זאת עולה הן מלשון החוק והן מתכליתו, שהיא להגיע - הן במישור המינהלי (המשיב 3) והן במישור השיפוטי (בית הדין) - להכרעה מהירה ויעילה בסוגיה כלכלית חשובה. מתן אפשרות לבעל דין הרואה עצמו נפגע לערער לבית המשפט העליון על כל החלטה והחלטה, המתקבלת תוך מהלך דיוני בית הדין, תסכל תכלית זאת (עניין אסם 878 ו-879)

נוכח העובדה שלא נקבע בחוק התכנון והבניה דרך להגשת בקשת רשות ערעור על החלטת ביניים ישימות ההלכות בעניין ברק ואסם גם על ענייננו. מאחר שהמטרה של דברי החקירה הללו, אם בחוק מס שבח מקרקעין אם בחוק ההגבלים העסקיים אם בחוק התכנון והבניה, היא להגיע להכרעה מהירה בסוגיות כלכליות חשובות.

יש לשים אל לב שניתן לערער על פי סעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק, גם באותם המקרים שלא ניתנה לצדדים או לשמאים מטעמים הזדמנות נאותה לטעון טענותיהם או להביא ראיות בפני השמאי המכריע. כלומר יש הרחבה של עילות הערעור.

יתר על כן, נוכח ההלכה הפסוקה שבית משפט שלום הדן בערעור על הכרעת שמאי מכריע, דן בעניין כערכאה ראשונה, נדמה כי הדבר מגדיל את טווח ההתערבות גם בממצאים עובדתיים בהם לא תתערב בדרך כלל ערכאת ערעור רגילה.

לאור העובדה שלא נקבעה כל פרוצדורה לקבלת רשות לערער, נדמה כי אם תותר הגשת ערעורים על החלטות ביניים באופן בלתי מסוייג, ייוצר מצב לפיו בית משפט השלום ידון, ללא כל הגבלה בכל הערעורים על החלטות ביניים של השמאים המכריעים ללא כל אפשרות סינון. מתן היתר כאמור יעכב לזמן רב את היכולת של השמאי המכריע לסיים את הסכסוך בין הצדדים.

עיקר הכרעתו של השמאי המכריע הוא בשאלות שמאיות טהורות לגביהן, מטיבם של דברים, יכולת ההתערבות של בית המשפט מוגבלת, מאחר שהדבר כרוך גם במומחיות מיוחדת. לפיכך בכל שאר העניינים יכול בית משפט השלום להתערב בצורה רחבה ביותר **באופן שהנזק שיגרם לצד להליך, שתישלל ממנו הזכות לערער על החלטת ביניים, יהיה מזערי לאור התועלת הנובעת מדיון יעיל ומהיר ללא עיכוב ההליך.**

זכות הערעור הערות כלליות

זכות הערעור אינה זכות טבעית, והיא מוענקת רק מכוח הוראת חוק. על המערער לעגן את ערעורו בהוראת חוק כלשהי (ר' עניין אסם בעמוד 878 א).

ההלכה היא שבהיעדר הוראה חקוקה המעניקה זכות ערעור, אין זכות זו עומדת למי שרואה עצמו נפגע, מילים אחרות כדי להקים זכות זו דרושה הוראה של החוק החרות, ובהיעדרה של הוראת חוק, אין הזכות קימת (ר' בש"פ 95 / 2708 **מרדכי שפיגל נ' מדינת ישראל** מט (3) 221 ; 232 א להלן: "עניין שפיגל"). לפיכך באין הוראה מפורשת המתירה לערער על החלטת ביניים ללא נטילת רשות ובהיעדר פרוצדורה לנטילת רשות ערעור אין זכות זו עומדת למי שרואה עצמו נפגע מהחלטת ביניים של שמאי מכריע.

יחד עם זאת מחשיבותה של זכות הערעור, כפי שהיא באה לידי ביטוי גם בסעיף 17 לחוק יסוד: השפיטה, מתחייב עיקרון פרשני שלפיו מבין אפשרויות פרשניות שונות, המתיישבות עם לשונה של הנורמה הכללית, יש לבכר את הפרשנות המקיימת את זכות הערעור. בהתאם לנורמה הכללית שבסעיף 17 לחוק-יסוד: השפיטה "פסק דין של בית משפט בערכאה ראשונה ניתן לערעור בזכות..". לאור העובדה שאין לראות, על פי ההלכה הפסוקה, את החלטת השמאי המכריע כפסק דין של ערכאה ראשונה, אין תחולה לנורמה הכללית שבסעיף 17 הנ"ל. שכן, ככל שמדובר בפסק-דין של בית-משפט בערכאה ראשונה, ההכרה בזכות הערעור של בעל דין מכוח הוראות הדין הכללי מותנית בסיווגה של ההחלטה השיפוטית כ"פסק דין".

בפרק הדין בפרשנות הלשונית של סעיף 14 (ג) לעיל, הובהר כי הפרשנות הלשונית איננה נותנת שיש זכות ערעור על החלטת ביניים.

"כאשר הפרשנות המעניקה זכות ערעור לנפגע אינה עולה בקנה אחד עם לשון החוק, אין מקום להעדיף "פרשנות" זו, כשהעדפה כזאת אינה בגדר פרשנות הנורמה הקיימת, אלא בגדר יצירת נורמה חדשה" (עניין שפיגל בעמוד 232 ד-ה).

אשר על כן בהתאם להלכת שפיגל אין מקום להעדיף את הפרשנות לפיה יש לאפשר ערעור על החלטת שמאי מכריע שאינה הכרעתו הסופית.

בסיכומיה מבקשת המערערת כי אם יחליט בית המשפט לקבל את טענת היעדר הסמכות ולדחות את הערעור מטעם זה, מתבקש הוא לדון ולהכריע, למעלה מן הצורך, בשתי הטענות שהועלו בערעור, וכן בסוגיה האם שתי הטענות של המערערת הן "נקודות משפטיות", שניתן לערער עליהן לאחר סיום הדיון בפני השמאית המכריעה. כלום מבקשת המערערת כי בית המשפט ידון בשאלות אלו בחוסר סמכות?

לעניין זה נראית לי עמדת המשיבה לפיה. במידה שיקבע כי אין סמכות לדון בהחלטת ביניים של השמאית המכריעה יש לדחות את הערעור על הסף ולא להיזקק לשאר הטענות בשום אופן וצורה.

לסיכום

הפרשנות הלשונית של הסעיף יחד עם העובדה שלא נקבעה כל פרוצדורה לקבלת רשות לערער נותנת שאין להתיר ערעור על החלטת ביניים של השמאית המכריעה. קבלת הפרשנות לפיה יש לאפשר ערעור על החלטת ביניים יש בה יצירת נורמה חדשה בניגוד לכוונת המחוקק.

הגישה שלא להתיר ערעור על החלטות ביניים נתמכת בעובדה שהמחוקק לא ראה להכפיף את ההליכים על פי סעיף 14 (ג) לתוספת השלישית לחוק בתי דין מנהליים כפי שעשה בהוראות רבות בחוק התכנון והבנייה. ההסדר השלילי יש בו להעיד על כוונת המחוקק.

מאזן האינטרסים נותן, שהנזק שיגרם למערערת, עקב שלילת הזכות לערער על החלטת ביניים, יהיה מזערי לאור התועלת הנובעת מדיון יעיל ומהיר ללא עיכוב בסוגיה כלכלית חשובה.

משנקבע שאין זכות לערער על החלטת ביניים לא ראיתי להיעתר לבקשת המערערים ולדון בחוסר סמכות באילו מהטענות שנטענו.

הערעור נדחה

המערערת תשלם למשיבה הוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בסך של 5,000 ₪ + מע"מ סכום זה יהיה צמוד למדד וישא ריבית חוקית מהיום ועד לתשלומו המלא בפועל.

ניתן היום י"ב ב אדר ב, תשס"ה (23 במרץ 2005) בהעדר הצדדים
המזכירות תמציא העתקים לב"כ הצדדים
ערעור תוך 45 יום לבית המשפט המחוזי

ד"ר אחיקם סטולר, שופט